

Forfatter: Henrik Blicher

Titel: Senklassicisme (1760-1800)

Citation: Henrik Blicher: "Senklassicisme (1760-1800)", i Henrik Blicher: *Senklassicisme (1760-1800)*. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-periods-1760-1800-shoot-idm140580044129072.pdf> (tilgået 17. april 2024)

Natur

Samtidens lyrik leverer dokumentation for et epokegørende skifte i opfattelsen af naturen. Hvor man traditionelt i den kristne naturmetafysik havde fremstillet naturen som Skaberens værk, som en altomfattende 'naturens store bog', hvor de enkelte tegn skulle afkodes af den opmærksomme læser, bliver det sansende og selvbevidste individ nu centrum for naturiagttagelsen. Denne frigørelseshistorie forløber over en række stationer, som Klaus P. Mortensen har kortlagt i *Himmelstormerne. En linje i dansk naturdigtning*, 1993. Spørgsmålet om hvad 1700-tallets nye begreb om det ophøjede, sublimе er, besvarer han således: "Fra at være et begreb uløseligt knyttet til det guddommelige uden for mennesket, bliver det en betegnelse for oplevelsen af den ydre natur, som igen på sin side er en projektion af den oplevendes egen guddommelige natur" (*Himmelstormerne*, s. 17). Således anskuet bliver Ewalds landlige Rungsted et naturparadis, som med en velvalgt formulering "indhegner den reeneste Lyst" (SS III 89), et sted for undersøgelse af det rent menneskelige, med Jens Aage Doctors ord, et "humanitetens vækstrum" (*Herrens billeder. Borgerlig digtning*, bd. 1, s. 80), hvor den suveræne elsker og digter kan udfolde sig.

Hvis det, der adskiller det borgerlige menneske fra det førborgerlige, er forventningen om, at den jordiske tilværelse faktisk er forløsningens sted, kan tidens naturdigtning levere anskuelige billeder af denne mentale revolution. 'Naturens paradis' er, igen med Doctors ord, en "betydningsfuld topos i borgerlig digtning; n.p. er det sækulariserede, dennesidige modstykke til det bibelske paradis og et udtryk for borgerens muligheder og behov for at søge sig menneskeligt forløsende fristeder her på jorden. N.p. er et mod alle samfundsaktiviteter afskærmet, fredfyldt og reelt tilgængeligt naturrum, hvor borgeren stryger sine sociale byrder og bestemmelser af sig for at blive menneske slet og ret" (*Herrens billeder*, s. 208). Hvor en Kingo skal forløses i negationen af al bedragerisk verdslighed i "Abrahams Skiød" (SS III 216), udgør Ewalds selvbiografi et formeligt katalog over de jordiske forventninger, med digterens egne ord "et utømmeligt Forraad af Enthusiastiske Udsigter" (SS IV 304).

Bakketoppen eller højen er et af 1700-tallets foretrukne steder for naturoplevelse, som kan følges fra Tullin over Ewald til Baggesen. På flugt fra byen, "dette melancholske Fængsel", rapporterer Tullin omsorgsfuldt fra sit udsigtspunkt på en høj i et imødekommende, yndigt forårslandskab og finder her bekræftelse på sin skaber, hvis "Fodspor vises alle vegne" (*Den danske Lyrik. Før 1800*, 1963, s. 196-198). Ewald er mindre optaget af de landskabelige kvaliteter i selvbiografiens rapport fra bredden af Elben, hvor han har søgt tilflugt med en flaske muskateller. Landskabet er reelt fraværende i den ekstatiske monolog, som skal forklare hans uordentlige liv. Når han er trådt ud af det gode borgerlige fællesskab, er det fordi, han tidligt har anet en mere omfattende humanitet, "og en ulige større Kreds, end den der indskrænker de fleeste Dødelige, havde allerede aabnet sig for hans varmere Indbildningskraft, hans meer smeltende Følelser" (SS IV 262). Baggesens rejserute ned gennem Europa bringer ham i kontakt med en vifte af 1700-tallets foretrukne landskabstyper. I Tremsbüttel møder han en tro kopi af Julies nette havearrangement fra læremesteren Rousseaus kærlighedsroman *Julie ou La Nouvelle Héloïse* (1761; *Labyrinten*, s. 67); ved Lüneburger Heide vinder den tomme, men netop derfor billedfremkaldende hede over de opulent frugtbare egne omkring Vierlande, som Baggesen gerne overlader til en "fornem Tyrk, eller Fedmetilbeder" (*Labyrinten*, s. 98); og på en bakketop ved Pløn skruer han sig ekstatisk i vejret, indtil en forbipasserende ræv punkterer naturandagten, og han må forlade bakken "som et andet fornuftigt Menneske" (*Labyrinten*, s. 48).